

УДК 37.014

**Сергій Романовський,**  
кандидат фізико-математичних наук, доцент,  
заслужений учитель України,  
Директор ліцею «Інтелект»

## ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ, РЕАЛІЇ І МАЙБУТНЄ КРАЇНИ

*У статті автор оприлюднює частину результатів науково-педагогічного дослідження щодо здійснення 28-річної експериментальної діяльності на базі Київського ліцею «Інтелект». Автор акцентує увагу на необхідності систематичної модернізації освітнього середовища середнього закладу освіти у взаємозв'язку зі змінами навколишніх / зовнішніх соціально-економічних реалій як у межах України, так і інших країн. Наголошено на актуальності окремих ідей західної концепції меритократичної освіти в сучасних культурно-освітніх умовах. Запропоновано деякі перспективи щодо змін в системі освіти України з урахуванням сьогоденних реалій і вимог часу.*

**Ключові слова:** *якість освіти, освіта в Україні, меритократична освіта, модернізація освіти, модернізація середньої освіти, навчання здібних, інтелектуальна еліта, модернізація освітнього середовища.*

*В статье автор раскрывает часть не опубликованных результатов научно-педагогического исследования касательно реализации 28-летней экспериментальной деятельности на базе Киевского лицея «Интеллект» Автор акцентирует внимание на необходимости систематического модернизации образовательной среды среднего учебного заведения во взаимосвязи с изменениями окружающих / внешних социально-экономических реалий как в рамках Украины, так и других стран. Сделано ударение на актуальности отдельных идей западной концепции меритократического образования в современных культурно-образовательных условиях. Предложено некоторые перспективы касательно изменений в системе образования Украины с учетом сегодняшних реалий и требований времени.*

**Ключевые слова:** *качество образования, образование в Украине, меритократическое образование, модернизация образования, модернизация среднего образования, обучение способных, интеллектуальная элита, модернизация образовательной среды.*

*In this article the author introduces the results of scientific-educational research regarding a 28-year experiment at Kyiv lyceum 'Intellect'. The author focuses attention on the necessity of systematic upgrading of the educational*

*environment at a secondary school in connection with the interior and exterior social economic realities within Ukraine and abroad. Also, the article reveals the tendency of Ukrainian scientists to pay more attention to the Western concept of meritocracy and searching the ways of implementing certain ideas in cultural and educational establishments. Furthermore, the author concludes the information regarding the quality of education in Ukraine and the necessity of raising intellectual elite in the country by introducing particular changes in the system of education taking into account modern needs and requirements.*

**Key words:** *the quality of education, education in Ukraine, meritocratic education, education upgrading, secondary school upgrading, teaching gifted children, intellectual elite, upgrading of the educational environment.*

Сучасні реалії активних перетворень в країні, процеси європеїзації і європеїзації освіти зокрема, викликають до життя нові думки, стимулюють нові дослідження. При цьому підхід до проведення сучасного дослідження в сфері освіти також вимагає перегляду традиційних принципів, відмови від багатьох старих стереотипів, які лишилися в педагогіці від радянського середовища. На часі є розширення погляду на навчальний процес, на сутність самого шкільного викладача, на самих учнів, які мають сучасні моделі світосприйняття, механізми сучасного мислення, сформовані наслідками розвитку оточуючого дитину світу в ХХІ столітті. Наші спостереження, проведені в процесі активної експериментально-педагогічної діяльності впродовж 28 років і результати педагогічного досвіду (як внутрішнього так і закордонного) більше ніж 30 років, дають підстави стверджувати, що найбільшою проблемою нашої системи освіти за весь час самостійності Української держави була, є і залишається проблема якості загальної середньої освіти, яка в свою чергу зумовлює і наслідки якісної освіти у вищих навчальних закладах країни. Безперечно результати внутрішньої (української) освіти впливають і на подальші процеси отримання освіти українською молоддю в зарубіжних країнах, на конкурентоздатність на ринку праці.

Процеси модернізації і систематичні реформи в самостійній Україні у великому відсотку спрямовані на вдосконалення не лише самих процесів і середовища а й безпосередньо на досягнення основної мети – результатів освіти. Проблема якості результатів освіти останні 20 років почала більше цікавити українських дослідників. Для автора даної публікації проблема якісних результатів освіти в середньому і вищому освітньому закладі стала об'єктом наукового інтересу ще наприкінці 90-х років.

Серед сучасних українських науковців проблему якості освіти досліджували М. Вачевський, В. Вікторов, Б. Жебровський, Р. Зуб'як, Т. Лукіна, В. Лунячек, В. Мадзігон, С. Ніколаєнко, О. Перчук, Л. Петриченко, В. Ульянова, С. Шевченко, та інші. Серед російських дослідників ця проблема також є актуальною, на що вказують друковані

роботи Г. Постнікової, Є. Філіпової О. Сафонової, Т. Сенцової, В.Плотнікової та інших. Ґрунтовний аналіз стану розробки досліджень в сфері управління якістю української освіти здійснено нами в попередній публікації [6].

У процесі освітніх реформ і модернізації сучасної педагогічної галузі, в межах процесів європеїзації країни українськими науковцями було розроблено Всеукраїнський проект для початкової ланки «Інтелект України» (2013–2016), котрий будується на ідеї побудови інноваційної школи, зорієнтованої на роботу з обдарованими дітьми, на розвиток інтелектуальних здібностей учнів, їх якісну підготовку. І. Гавриш та С. Кириленко вбачають концептуальною основою проекту теорію меритократичної освіти Т. Веблена [2, с. 3]. У зв'язку з актуальністю вивчення проблем якості шкільної освіти, і продовженням роботи учасників згаданого вище проекту, метою публікації стало оприлюднити ще не висвітлені результати педагогічного експерименту в Київському ліцеї «Інтелект» (засновник і директор – С. Романовський) у взаємозв'язку з ідеєю західної моделі теорії меритократичної освіти.

У жовтні 2015 р. співавтори Всеукраїнського проекту «Інтелект України» І. Гавриш та С. Кириленко відвідали ліцей «Інтелект» з метою вивчення нашого досвіду впровадження STEM-освіти в початковій ланці. Вони були вражені після побаченого в ліцеї і почутого у ході обговорення цікавлячої їх проблеми. Особливо керівники проекту були здивовані нашим досвідом впровадження технологій STEM-освіти не тільки в початкових класах, а й у 5–7 класах, а також чотирьохрівневою системою викладання (про що ми вже неодноразово писали в попередніх публікаціях в журналі «Директор школи, ліцею, гімназії» (2002–2016). У підсумку обговорення роботи зі здібними учнями в умовах ліцею керівниками проекту було прийнято рішення врахувати досвід ліцею у подальшій розробці плану роботи щодо згаданого проекту.

Варто звернути увагу на те, що І. Гавриш та С. Кириленко у своїй науковій публікації зазначають, що теорія меритократичної освіти у нинішньому столітті набула визнання в більшості розвинених країн: виховання інтелектуальної еліти нації вважається одним із найважливіших напрямів державної політики в галузі освіти. Тому в цих країнах здійснюється державне фінансування меритократичної освіти, успішно функціонує система пошуку та навчання обдарованих дітей (хоча ми їх швидше назвали б здібними), учнівської та студентської молоді, діють спеціальні комітети й асоціації, що опікуються питанням виховання інтелектуальної еліти, створено систему підготовки кадрів для роботи з обдарованими дошкільниками та учнями [2, с. 4].

Ідеєю створення інноваційної школи, яка зорієнтована на роботу із здібними дітьми, на розвиток інтелектуальних здібностей учнів, в ліцеї «Інтелект» почали займатися у 1993 р. в рамках проведення педагогічного

експерименту «9 клас школи-6 курс університету».

У 2012 р. протягом проведення експерименту «Створення інноваційного навчально-виховного закладу «Середня школа – вища технічна школа» як шлях до європейських стандартів освіти» ліцей почав займатися вирішенням проблеми «перший клас ліцею – перший курс університету – магістратура». Після закінчення першого класу ліцею «Інтелект» учні почали на 6–7 місяців випереджати в інтелектуальному розвитку своїх однолітків.

Навчально-виховний процес в ліцеї було поділено на чотири рівня. Перший рівень – 1–4 класи, другий рівень – 5–7 класи, третій рівень – 8–9 класи, четвертий рівень – 10–11 класи. На кожному рівні працює команда викладачів, яка спеціалізується на певній віковій групі ліцеїстів та на конкретних предметах викладання. На четвертому рівні працюють викладачі вищої школи, які готують випускників до здачі ЗНО та до здачі іспитів для отримання сертифікату Кембріджського університету на знання англійської мови. Це стало запорукою в реалізації наступності «ліцей-університет». Так ми вирішували проблему створення необхідних умов для роботи зі здібними учнями.

На відміну від зарубіжних країн усім відома ситуація з українськими здібними дітьми та молоддю. Якщо до 2014 року цій проблемі (пошуку та мінімальній матеріальній підтримці здібних у науках дітей) приділялась невелика увага фрагментарними конкурсами творчих та наукових проєктів Інституту обдарованої дитини АПН України, то загалом упродовж останніх більш ніж 10–15 років українські здібні і працелюбні діти та молодь «відшукуються» та фінансуються переважно іншими країнами. Це грантові програми країн Європи та Америки, фінансування навчання за умов високих стартових навчальних досягнень української талановитої молоді.

Авторський досвід пошуку здібних учнів виник на стадії констатувального експерименту, який ми з упевненістю можемо назвати пасивним мислительним (за класифікацією В. К. Сидоренка, П. В. Дмитренка) [7, с. 204–205]. Так, у процесі спостереження в умовах навчально-виховного процесу технічного ВНЗ (КПІ) (1980–1989 роки) було з'ясовано, що у абітурієнтів, які вступають на перший курс технічного ВНЗ низький рівень підготовки з фахових природничих дисциплін. Як наслідок, у студентів I курсу часто зустрічались негативні оцінки у перші сесії, що призводило до значного відсіву студентів зі слабкою базою підготовки впродовж I–III курсу. Тому в 1989 р. за ініціативою С. Романовського і Н. Гордєєвої при підтримці Вченої Ради КПІ були створені експериментальні фізико-математичні класи з поглибленим вивченням англійською мови. В 9–11 класах алгебру, геометрію, фізику, англійську мову почали викладати викладачі КПІ. Так експеримент перейшов у фазу формувального активного.

Експериментальна робота щодо покращення якості природничої

освіти складалась з розробки авторських навчальних програм, укладання модернізованих навчальних посібників. Враховуючи поточні результати дослідницької діяльності, у 1996 р. експериментальні класи перетворені в ліцей «Інтелект» (Рішення Головного управління освіти Київської міської державної адміністрації. Протокол №1 від 09.10.1996 р.). Фундатори ліцею «Інтелект» С. Романовський і Н. Гордєєва.

Як показав час і результати експериментальної діяльності, переважна кількість ліцеїв, які декларують поглиблене вивчення предметів, залишилися посередніми навчальними закладами. Низький відсоток випускників підтверджують медаль на першому курсі університету. Коефіцієнт кореляції медаль-диплом з відзнакою прямує до нуля.

На противагу, в ліцеї «Інтелект» впродовж 1991–2012 рр. кількість випускників які отримали дипломи з відзнакою, перевищила кількість випускників ліцею, які отримали медаль.

*Вирішення проблем низької якості освіти окрім змін у змісті освіти, актуалізувало перегляд методики викладання і якості підготовки кадрів, здатних працювати зі здібними дітьми.* 1993–1997 рр. на базі КПІ і ліцею «Інтелект» проведено експеримент «9 клас школи – 6 курс університету» (науковий керівник С. Романовський). Використано досвід роботи викладчів ліцею в університетах України, Америки, Європи, СРСР, Азії, задіяно до роботи в закладі наукові кадри, які мають досвід роботи у ВНЗ. Сформульовані особливості навчально-виховного процесу ліцею:

Фізико-математичний цикл предметів: аналітичне сприйняття інформації, вміння слухати, думати, задавати запитання і отримувати відповіді, володіння англійською мовою.

Гуманітарний цикл предметів: культура мислення, культура ведення діалогу, володіння англійською мовою.

Англомовний цикл предметів: англійська мова вивчається через предмети, предмети вивчаються через англійську мову.

1999 р. В ліцеї навчально-виховний процес почав здійснюватись трьома мовами.

Наступні результати експерименту підтверджуються об'єктивно висвітленими даними ЗНО – 2009–2015. В Україні середній бал сертифікату медалістів з англійської мови 163. У ліцеї «Інтелект» середній бал сертифікату медалістів з англійської мови 198.

ЗНО–2015. 21,3% абітурієнтів не розпочали письмову частину тесту з англійської мови. 12,0% випускників ліцею «Інтелект» набрали з англійської мови 199,5 б.

За результатами ЗНО-2016 ліцей «Інтелект» посів в Україні перше місце з фізики, англійської мови, друге місце з українською мови, шосте місце з математики.

ЗНО–2017. В Україні: Українська мова: писали 229958 випускників. Не склали 7,55% (17359). Англійська мова: писали 78763 абітурієнтів. Не

склали 15,14% (11928). Математика: писали 106325 абітурієнтів. Не склали 16,46% (17498). Фізика: писали 26342 абітурієнтів. Не склали 23,8% (6269).

Порівняємо наші результати ЗНО-2017: середній бал сертифікату ЗНО випускників-медалістів ліцею «Інтелект» – 196,5. Середній бал сертифікату ЗНО-2017 випускників ліцею «Інтелект»: українська мова – 188,67; історія України – 182,07; математика – 188,91 (1 випускник отримав 200 б.); англійська мова – 189,73 (1 випускник отримав 200 б.); фізика – 186,77.

За результатами ЗНО-2017 ліцей посів в Україні перше місце з англійської мови, перше місце з фізики, друге місце з української мови, третє місце з математики, третє місце з історії України.

Для досягнення згаданих вище результатів в ліцеї у ході експерименту зі створення інноваційної моделі навчального закладу «середня школа-вища технічна школа» окрім попередньо згаданих дій реалізовувались і інші заходи щодо модернізації освітнього середовища.

Упродовж цих етапів експерименту велась також робота над зміною традиційних методик викладання предметів. Учителю важко уникнути спокуси вести учня знайомою дорогою, по якій він дійшов до бажаних висот. У результаті, впродовж 2014–2016 рр. в ліцеї відбулися синектичні сесії. Заповідь синектора – ніколи не йти протореною дорогою, уникати шаблонів, переборювати психологічні бар'єри. Синектори – це природничники, інженери-підприємці, які володіють англійською мовою, на «ти» з електронним обладнанням, доценти, кандидати фізико-математичних наук. Вони не працювали в школі, що дозволило їм уникнути вектора психологічної інерції. Була реалізована велика кількість пошукових концепцій поки синектори не розробили чотири рівня підготовки випускників ліцею «Інтелект».

Так реалізовувалась експериментальна діяльність з дослідження вирішення проблем з покращення якості природничо-гуманітарної освіти в середньому закладі. Більш детально узагальнений опис та аналіз виникаючих проблем і успішних результатів експерименту представлено у ряді попередніх публікацій, поданих до друку в міжнародні та українські фахові видання у 2017 році. Загальна мета експерименту – створення інноваційної моделі освітнього середовища для успішної роботи з інтелектуально-здібними дітьми, які окрім паперових атестатів отримують у середньому закладі якісні міцні знання, придатні до життя в сучасних реаліях. Загалом ми постійно отримували успішні результати, що кожного року підтверджують результати ЗНО і ДПА.

Поряд з цим, у межах даної публікації варто зупинитись на сутності і основному значенні ідеї західної теорії меритократичної освіти, враховуючи сучасну цікавість дослідників до самої ідеї меритократії і з метою уникнення перекошень.

У політологічному словнику подано наступне тлумачення терміну: меритократія (від лат. *meritus* – гідний і грецьк. *kratos* – влада; букв. – влада

найбільш обдарованих) – одна з елітарних концепцій у західній політичній науці, основою якої є принцип індивідуальної заслуги у здійсненні політичної влади і соціального управління. Прибічники М. виходять з того, що в умовах НТР управляти повинні особи, які мають особливі здібності і чесноти, високі інтелектуальні якості та кваліфікацію, що відповідає потребам НТР. Відмінними від М. концепціями є «принцип приписування», згідно з яким у минулому до влади приходили завдяки шляхетному походженню або наявності капіталу, та демократії – правління за допомогою організованої більшості [4].

Дане поняття набуло актуальності у 1958 році, після виходу з друку сатиричного есе англійського соціолога і політика М. Янга «Піднесення меритократії: 1870–2033» [5]. Книга М. Янга побудована у вигляді рукопису, начеб то створеного в 2033 році. У змісті описується трансформація британського суспільства на межі ХХ–ХХІ століть. Основна ідея твору – показати зміну класичного класового поділу, прихід нового суспільного устрою, в якому соціальне становище людини визначають не соціальне походження чи статок, а здібності та інтелект. Детально критичний соціологічно-політологічний аналіз ідеї твору подано в публікації М. Кроль [3].

Узагальнююча теза М. Кроль: «Меритократія при цьому залишається тільки лише ідеологією: не існує історичних прикладів її абсолютного втілення в життя, адже соціальне походження, статок, зв'язки та інші ресурси продовжують, як і раніше, в тій чи іншій мірі визначати можливості людини і відповідно впливати на просування по соціальних сходах» [1] в сучасних світових реаліях має дещо інше забарвлення. Керівники та посадовці, котрі отримували формальну освіту, використовуючи в молодому віці положення батьків, та їх статки в переважній більшості не досягають у своїй керівній діяльності вагомих результатів. Маючи формально-якісну (паперову) а не реальну якісну освіту, подібні лідери не призводять до справжнього успіху свої відділи, організації чи, навіть країни. Та це, швидше за все, можливо, могло б стати окремим дослідженням у галузі соціології, чи філософії освіти.

Як свідчать роботи ряду дослідників проблем роботи зі здібними дітьми та молоддю, які торкались напрямку меритократичної освіти (І. Гавриш, С. Кириленко, В. Моляко, О. Музики, М. Поленова, В. Ушмарова та ін.) згадана концепція сьогодні стала визнаною в більшості розвинених країн, де питання освіти інтелектуальної еліти вважається важливим напрямком державної політики. М. Поленова, акцентуючи увагу на актуальності ідей концепції меритократичної освіти в розвинених країнах, які прямують до соціально-економічної стабільності, зазначає: «Практично усі експерти, що здійснювали аналіз феномена економічного ривка країн Південно-Східної Азії та Японії, незмінно вказують на вмиле, раціональне використання інтелектуальних ресурсів. Тут і зростання освітнього рівня

усього населення, і зразкова постановка системи освіти в усіх її ланках, і, нарешті, підвищена увага до тієї частини підростаючого покоління, яку називають обдарованою» [Педагогическая технология. – Белгород: Изд-во Белгородского государственного университета, 199 с., с. 189]. У згаданих країнах державою виділяються значні кошти на фінансування освіти здібних, діють системи роботи з обдарованими дітьми різних вікових категорій.

У 2011 р. в школах США для здібних дітей перейшли на продуктивне навчання, учні дивляться відео лекції дома (On Line Education), обговорення відбувається у школі. Учні отримують знання, реалізуючи індивідуальні чи колективні проекти. В школах для здібних дітей (вступний екзамен-тест) викладають випускники Massachusetts Institute of Technology, Harvard University, Princeton University, які розвивають здібності до перенавчання. В навчальному процесі комп'ютерні науки і математика складають 52%. Креативний підхід до інноваційних проблем складає 18%. Ділові якості та підприємництво складають 16%. Знання світових культур складає 4%. З 60 країн школа США обіймали 15 місце з читання, 24 місце з наук, 32 місце з математики.

В США визначені типи шкіл: STEM-школи і STEM-школи з технічною освітою для здібних учнів, які продовжать навчання у STEM-університеті. Massachusetts Institute of Technology, Harvard University, Princeton University підготували поурочні відео плани (STEAM). Science – вивчення природного світу, законів природи, пов'язаних з фізикою, хімією, оперуванням або застосуванням фактів, принципів, концепцій, пов'язаних з цими дисциплінами. SETM-підручники (звук, відео кліпи, вправи, тести, дослідження, висновки) – Portable Document Format (PDF). SETM-освіта (модулі в природознавстві, інженерії, технології) починається з молодшої школи. STEM, STEAM – старша школа.

У 2013 р. Massachusetts Institute of Technology, Harvard University, Princeton University створили відео, аудіо підручники. Провайдери On Line Education з'єднали лекційні курси в довгострокові програми. Цифрове покоління отримує інформацію з Internet. Доступ до відео лекцій кращих професорів відкривають Coursera, EdX, On Line Education (як студент під час навчання склав On Line тести, скільки разів продивився лекцію). Результативність оцінюється Educational Testing Service, Out-comes focused education.

Knewton використовує штучний інтелект. У залежності від того, які On Line курси проходить студент, з якими завданнями справляється вибудовується віртуальна карта знань. Компанії знаходять «зірочок» і інвестують в них. On Line платформах інвестори зустрічаються зі студентами, фінансують навчання із зобов'язанням платити інвестору відсоток заробітку. Вузкопрофільні університети готують спеціалістів для конкретних компаній. Людина може отримати диплом будь-якого



університету світу, brain-drain (утікання мізків). Але однією з постійно виникаючих тем у STEM-інноваторів є скептицизм по відношенню до роботи у великих компаніях. Світ швидко змінюється. Якщо не думати наперед, то ви зрозумієте, що, хтось випередив вас. Потрібні фахівці, які здатні мислити нестандартно, мають інший погляд на майбутнє, але підприємці не заохочують такий тип мислення. Корпорації прагнуть найняти потрібних їм спеціалістів. Але достатньо креативних людей не хоче працювати у великих організаціях. Ці організації залишаються без найталановитіших фахівців.

В КНР існує теоретична різниця в підході до освіти між західною орієнтацією на розум та східною орієнтацією на добродійність. Ці аспекти характеризують основну частину сфери освіти в обох культурних системах. «Фауст» Гете було перекладено на китайську мову і в 20 столітті «Фауст» вплинув на становлення китайського нового культурного руху.

На початку 21 століття в Китаї почали приділяти увагу STEM-школам STEM- університетам з технічною освітою. The Arts (STEAM) – формування інноваційних якостей у здібних учнів. У Китаї в навчальному процесі ліцею математика і комп'ютерні науки складають 9%. Креативний підхід до інноваційних проблем складає 45%. Підприємництво, ділові якості складає 23%. Знання світових культур складає 18%. В ліцеях для здібних дітей англійську, російську мову викладають носії мови, історію мистецтва викладають художники. Іноземні викладачі живуть в campus поруч з ліцеїстами, що створює умови для спілкування поза урочний час.

Такі підходи до створення умов здібних в успішних країнах світу. Наші реалії залишають бажати кращого. Хоча невеличкі зрушення в загальній системі освіти наявні впродовж останніх 10 років.

Загалом, де-які українські, як і західні дослідники ідеї меритократичної освіти доходять висновку щодо необхідності цілеспрямованого «вирощування», зміцнення інтелектуального потенціалу нації [8], з чим автор публікації не тільки згоден, а й особисто переконався на власній експериментально-педагогічній практиці в ліцеї, впродовж стажування в різних країнах світу.

Реалії стану речей в теперішній системі освіти на сьогодні не в змозі забезпечити необхідні умови для відповідної організації роботи зі здібними школярами за існуючими зразками в світовій практиці. Невідповідна система фінансування освітнього процесу, переважно низький рівень підготовки кадрів (тільки талановитий вчитель здатен виростити талановиту особистість), не завжди відповідна матеріальна база та інші проблемні чинники, над удосконаленням яких ми багато років працювали у ході експерименту, щоб досягти відповідних результатів щодо якості освіти здібних дітей, і над якими ще варто працювати освітянам в межах всієї країни.

У рейтингу телепрограми «Сотня великих українців» не було жодного

вчителя, який з «горловою ручною» працею опинився на узбіччі цивілізації. Школа експлуатує старий «поведінковий репертуар», поки це не загрожує її існуванню. Тоді школа звертається до напрацьованих піонерами зразків, вибираючи найбільш вигідні. Якщо вибір вдалий, то школа продовжує жити до наступної кризи.

Організаційна модель ЗНЗ інертна і не піддається змінам. Підготовка вчителів залишається незмінною протягом тривалого часу. Проблема компетентності педагогічних працівників залишатиметься актуальною, оскільки академічна підготовка відстає від динамічної педагогічної практики. Необхідне вдале і якісне впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) в ЗНЗ.

Батьків учнів нашого ліцею «Інтелект» цікавить рівень підготовки випускників, який відповідає вимогам провідних європейських університетів, рівень володіння англійською мовою, який допоможе отримати грант на освіту в університетах світу. Інтеграція України в європейське співтовариство потребує володіння населенням англійською мовою.

Згадаємо ще раз реалії української освіти і затребуваність інтелектуальної еліти в країні. Так, зокрема, у 2009 р. 50% випускників українських ВНЗ отримали освіту з соціальних наук, економіці, комерції і підприємництва, праву. 21% – інженерія, транспорт, архітектура. 19% – освіта, культура і мистецтво, гуманітарні науки. Природничі науки, сільське господарство, лісове господарство, риболовля – 5,3%. Медицина – 2,7%.

У 2009 р. 2,6% випускників українських ВНЗ отримали освіту з математики та інформатики. Це створить проблему для інноваційного розвитку суспільства в близькому майбутньому.

Половина випускників українських університетів були затребувані працедавцями. Гарну освіту в Україні дають лише декілька факультетів декількох ВНЗ, випускників яких приймають у «Силіконовій долині». Переважна більшість ВНЗ, не говорячи вже про інші ланки системи освіти, не витримують ніякої критики. Не випадково Президент країни вимушений був констатувати, що «людей з вищою освітою у нас багато, а справжніх фахівців катастрофічно не вистачає» (В. Ющенко).

У 2011 році провідні університети Західної Європи зменшили кількість грантів на отримання освіти для випускників українських шкіл. Причина – низький рівень підготовки випускників та відсутність в українській школі викладання предметів англійською мовою, якою для іноземців відбувається навчальний процес в університетах.

Нові цивілізаційні виклики закономірно приводять країну до «освітнього буму», до глибоких реформ системи освіти. Це відбувається у США, Великобританії, КНР, країнах східної Європи, Південно-Східної Азії, Південної Америки. Освітні реформи, які відбуваються за кордоном, зорієнтовані на сучасні та перспективні потреби суспільства, ефективне

використання ресурсів, самих систем освіти.

Вітчизняна система освіти повинна утримати Україну серед провідних країн світу, утримати її міжнародний престиж як країни, яка завжди відрізнялася високим рівнем культури, науки й освіти. Цей престиж повинен знайти своє відображення не тільки у визнанні суспільством, але і в активному експорті освітніх послуг. Необхідно забезпечити участь представників української системи освіти в процесі міжнародного обміну носіїв знань, яке отримало назву міжнародної академічної мобільності. В розвинутих країнах міжнародна академічна мобільність є частиною державної політики.

Суспільство, яке розвивається, потребує освічених та професійно грамотних спеціалістів, які спроможні самостійно приймати рішення, здібні до співробітництва, відрізняються мобільністю, конструктивністю та динамізмом. Школа повинна готувати випускників, які вміють не тільки жити у правовій державі, але і створювати правову державу. У молодих людей повинно бути почуття відповідальності за долю країни, за її соціально-економічний стан. Вони повинні бути готові до міжкультурної співпраці.

Необхідно подолати ситуацію, за якої педагогічні ВНЗ продовжують готувати учителів вчорашньої доби. В епоху глобалізації та нових технологій освіта це не просто соціальна сфера. Це вкладання коштів в майбутнє України, в якому приймають участь держава, суспільство, підприємства, організації, громадяни – усі зацікавлені в якісній стороні освіти.

Домінуючою тенденцією в кореляції сфер освіти і ринку праці є оцінка результатів, а не процесу навчання за умов визначення якості підготовки.

Перелік показників, які має відслідковувати система забезпечення якості освіти у ВУЗі, це мінімальний рівень вимог, що висуваються навчальному закладу, котрий визначається зовнішніми факторами гарантії якості – ліцензування, акредитація, МОН та ін. Ці фактори визначення якості є необхідними, але не є достатніми гарантами забезпечення якості освіти, оскільки вони не в змозі гарантувати ріст освіти в навчальному закладі.

Більшість європейців надають перевагу отриманню освіти і роботи в США, а молоді українці життю в Європі. У Євросоюзі емігранти заповнюють робочі місця, які не є привабливими для резидентів. Це сфера некваліфікованих послуг і матеріального виробництва.

У Євросоюзі і в Україні знизивсь інтерес до технічних спеціальностей. Якщо в Україні це впливає на зниження інтелектуального й економічного потенціалу країни, то для Європи ця тенденція знаходиться в руслі державної політики, відповідно якій «біля станка» мають стояти емігранти, а керівні посади дістаються громадянам Євросоюзу.

Якщо Україна і надалі буде розвиватись в такому напрямку, то хто завтра буде працювати на наших підприємствах і чи будуть вони взагалі існувати?

Яка система, в яких країнах сьогодні готує промислову еліту нової України? Чи готова Україна створити таку систему відносин один до одного, до суспільства, в якому є праця для «своїх» і для емігрантів? Якою стане ціна такої політики?

Загострилась конкуренція між Євросоюзом, США, Японією та Китаєм. Болонська система покликана забезпечити конкурентоспроможність європейських товарів і послуг на світовому ринку. Не міфічними методиками викладання, а мінімізацією витрат на підготовку порівняно низько оплачуваної робочої сили, джерелом якої «батьки Європи» вважають емігрантів.

Якщо на навчання молоді з країн третього світу потрібно витратитись, то, запрошуючи випускників ВНЗ з колишнього Радянського Союзу, де поки що збереглась розвинена система інженерної освіти, Європа отримує готових дипломованих фахівців безкоштовно.

По мірі того, як Болонська система втілювалась в життя, двері до Євросоюзу для України зачинялись все щільніше. Болонська система зробила Україну непотрібною в складі Євросоюзу, оскільки він отримує від нас те, в чому є потреба і за що не сплачує.

Європа за наш рахунок намагається наздогнати випереджуючу її трійку лідерів у боротьбі за світові ринки. І робить це за активної підтримки українських чиновників. Україна фінансує чиновників і політиків, які в цьому беруть участь.

Україна як самостійна держава має всі можливості для того, щоб на основі існуючої системи освіти побудувати якісно нову систему освіти, взявши лише все краще зі світового досвіду, побудувати саме те, чого потребує українське суспільство.

Нашій школі потрібна реальна автономія, нашим дітям – гарна освіта. Гарна освіта – це найбільший подарунок, який батьки можуть зробити для своєї дитини. Освіта, завдяки якій людина через все своє життя пронесе любов до навчання і пізнанню нового для себе, – найкраща основа для самореалізації в сучасному світі.

Під час інформатизації суспільства роль школи змінилась. У нових умовах у розвинених країнах не стільки інтелектуальна еліта, як раніше, а якість і рівень загальної середньої освіти людей визначає інтелектуальний потенціал держави і нації.

Нам необхідно готувати для своєї країни справжню еліту, здатну стати рушійною силою у відродженні професіоналізму, науки і культури. Сьогодні Україна готує лише дешеву робочу силу для підтримки статусу «великих» держав.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А. Меритократія як царство розуму (стаття Марії Кроль) / Андрій Бондаренко Січень 5, 2012 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /andrijbondarenko.wordpress.com/2012/01/05/merytocracija/
2. Гавриш І. Кириленко С. Інноваційні освітні проекти – кроки до світових стандартів освіти (науково-педагогічний проект «Інтелект України» / Ірина Гавриш, Світлана Кириленко // Рідна школа. – жовтень. – 2013. – С. 3–8.
3. Кроль М. Меритократия как царство разума / Марія Кроль / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cloudwatcher.ru/what-we-think/10/>
4. Меритократія. Політологічний словник / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/political/dict/859.html>
5. Michael Young, The rise of the meritocracy, 1870–2033: An essay on education and inequality, London, Thames & Hudson, 1958, 180 p.
6. Романовський С. В. Дослідження у сфері управління якості освіти / Сергій Васильович Романовський // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди» – Вип. 37-1, Том V(73): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2017. – С. 446–460.
7. Сидоренко В. К., Дмитренко П.В. Основи наукових досліджень / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. Навчальний посібник для вищих педагогічних закладів освіти. – Київ. – 2000. – 259 с.
8. Ушмарова В. В. Історична ретроспектива теоретичних поглядів на проблему здібностей / В. В. Ушмарова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2015, № 2 (46) – С. 173–181.